

reizmu i progresizmu (str. 90--101). U nastavku svoga djela neka autor ovu stranu ne zanemari. Na taj će način još jače otkočiti veličina mislioca srednjega vijeka, među kojima sv. Toma Akvinski stoji na prvom mjestu.

A. Z.

Dr. Mijo Sefec: Katolička moralika za srednje škole. Zagreb 1934. Tisak Nadbiskupske tiskare, 8°, str. 222.

U obradbi ove moralike za srednje škole slijedio je dr. S. točno nastavni program, što ga je propisalo ministarstvo prosvjete. S druge je strane napustio slijed i raspored, kojega se držao pokojni prof. Suk, pa se priklonio onome, što su ga uveli noviji neki moraliste, na pr. Noldin. Dok Vermeersch, Prümmer, Merkelbach, sve uvaženi i renomirani autori, ne napuštaju u obradbi onoga puta, koji je pokazao sv. Toma obrađujući čitavo posebno moralno bogoslovlje prema obuhvatu četiriju kardinalnih kreposti, oni ostaju s teoretsko-naučnog gledišta na pravoj liniji. Ne može se međutim osporiti jedna izvjesna prednost i onoga drugoga puta, koji nakon opće, dijeli gradnju posebne moralike prema dekalogu i crkvenim zapovijedima. Čak bi ustvrdio, da je takav put metodički i prikladniji za srednju školu. Dakako, autorova je stvar, da mu obradba i čitava nauka ne pretstavi katolički moral samo kao skup dužnosti, nego i kao kodeks kreposnog kršćanskog života.

Kako priroda stvari sama sobom donosi mogao je i dr. S. dati vidan izražaj podjeli ove materije u 3 poglavlja: dužnosti prema Bogu, prema sebi, prema bližnjemu. Kod njega drugo poglavlje obuhvata dužnosti prema sebi i prema bližnjemu zajedno.

Čitav materijal, koji nam ovaj udžbenik pruža obraden je brižno i savjesno. Ja sam imao pregledati rukopis kao cenzor; stavio sam k tekstu ovelik broj opazaka, koje je autor u većini uzeo u obzir. Osim toga on je donio u ovom udžbeniku detaljno obrađene one dijelove, koji prema prilikama našega doba traže, da se o njima govori. Ističem naročito, da su pitanja iz socijologije, koliko zasežu na moralno polje, dosta dobro i iscrpno obrađena. Doneseni su u pregledu i moderni sustavi etike u vezi s religijskim moralom, kako ga predaje katolička Crkva. Posvećeno je također mnogo pažnje pitanjima šeste i devete Božje zapovijedi, tako, da se ne može reći, e je isto propušteno, što bi amo spadalo.

Stil je u glavnom lagan i razumljiv, jezik čist i dotjeran, kako i treba da bude u jednoj srednjoškolskoj knjizi.

Iznesena se nauka potpuno pokriva s mišljenjem Crkve i katoličkog moralnog bogoslovlja uopće, i nigdje se od njega ne udaljuje. Pohvalno ističem, da je uzet obzir i na neke novije enciklike Pija XI. kao izvore savremenog crkvenog mišljenja.

Što imam primijetiti k pojedinostima u djelu, bilo bi ovo:

str. 1.: u izlaganju pojma morala odviše je naglašeno »moranje« (»Ako pristankom slobodne volje učini ono, što mora«.) Ne stoji, da mora, jer čini pristankom slobodne volje, pa bi mogao i ne učiniti! Taj »mora zbunit će učenika, koji zna, da ono, što mora nije zasluga čovjekova, ako

mora! Ova j »mora« ima drugi značaj, nego što će učenik pomisliti, zato ga j treba nadomjestiti drugim izrazom, sinonimom, koji će olakšati razumijevanje.

str. 4.: ista stvar! I kod stvaranja svijeta i određivanja cilja taj »mora« smeta razumijevanje. Osim toga je ovdje prenaĝao prijelaz od tvrdnje, da je Bog sâm svrha svijeta k pojmu »očitovanje savršenosti Boŝjih i saopćenje dobrote Boŝje stvorovima«.

str. 14.: Tvrdnje: »Put, kojim se dolazi do nadčovjeka jest razvijanje fizičke snage, kojom se dolazi do veličine« i »Prirodni čovjek sa neobuzdanim strastima u tom je pogledu Ničen ideal«, nisu točne. Valja znati, da je N. svoju misao o nadčovjeku veoma izmijenio pod konac života.

str. 20.: U izlaganju Kantove etike ima nejasnih mjesta i postavljenih tvrdnja, o koje se lako mogu spoticati učenici. »Ako je predmet dobar, to je i volja koja za njim teŝi, dobra«. »Pristaše neovisnog morala ne mogu pokazati neokaljan primjer čudoredna čovjeka...« I ako je ovdje odmah nadodano »bez vjere, koji će uvijek muževno svladavati sve zapreke... koji će ostati hladan« itd., opet držim, da u srednjoškolskoj knjizi nema mjesta tvrdnjama, koje mogu dati makar i povod nekoj sumnji, radi svoje nezgodne formulacije.

str. 32.: Nisu nabrojani svi uvjeti, potrebni, da običaj postane zakonom. Manjkaju dvije oznake: da su čini javni i da ih uvodi većina, a ne manjina.

str. 45.: Glavni deterministički prigovor našoj nauci o slobodi volje: da imamo učinak bez uzroka, nije pobijen!

str. 47.: pravila moralne ubrojivosti valjalo je osvijetliti primjerima da se lakše shvate.

str. 58.: među svrhunaravnim razlozima moralnog djelovanja trebalo je na prvo mjesto metnuti ljubav prema Bogu, a ne strah Boŝji. Drugo je nešto reći, da je jedini i najviši motiv morala vječno blaženstvo, a drugo je reći nagrada, pa i ako ona sastoji u vječnom blaženstvu. Da nam protivnici govore, e nam je nagrada za moralno djelovanje najviši motiv, krivi smo i sami, kad strah Boŝji mećemo na prvo mjesto.

str. 60.: izraz »malenkosti stvari« odveć je ropski prijevod izraza parvitas materiae.

str. 72.: Kod analize čina vjere čini se, da autor pium credulitatis affectum prevodi s »ulivena bogoslovska krepost vjere«. Barem se tako čini po definiciji (»sklonost vjerovanju«), koju daje. Nije točno ni ovo: »Kako Bog hoće da se svi ljudi spase, daje svakome čovjeku toliko milosti djelatne, da uz njezinu pomoć etc... razum i volja pristanu uz vjeru, tj. da čovjek vjeruje«. Treba reći, da mogu pristati... da može vjerovati.

str. 84.: kod indeksa se ne bih nipošto ustručavao navesti, da i države (s pravom) imaju svoj indeks zabranjenih knjiga i novina. Ono o papinskom indeksu moglo je izostati.

str. 90.: mjesto »teće se«, bolje je »stiće se«. Mjesto »ulivena« bolje je darovana krepost.

str. 92.: pokraj svete Crkve i svetih sakramenata bilo bi, istina, mjesto i s v e t i m službenicima Božjim. Ali kad su oni ljudi sa svima slabostima, nije dobro stavljati ih previsoko.

str. 94.: Uskrisenje i uznesenje Bl. Dj. Marije nije još dogma, pa ja ne bih rekao, kako Crkva katolička v j e r u j e, nego, kako se pobožno drži.

str. 106.: po onome, što je rečeno, izgledalo bi da je razlika između svećanih i jednostavnih zavjeta u tomu, što su jedni privremeni, a drugi trajni. I ako ta stvar ne će baš zanimati srednjoškolce, navod mora biti tačan, što ovdje nije slučaj.

str. 118.: nije tačno, da se od toplokrvnih ptica smiju u dane nemrsa jesti divlje patke. To vrijedi samo za vrst ptica sjevernog mora colymbi (Tauchente), a za liske i ronice kod nas.

str. 135.: fraza »Dulce et decorum est pro patria mori...« mogla je nekada stajati u knjigama. Mislim, da joj je vrijeme prošlo. Za domovinu treba živjeti i raditi, a od umiranja se treba braniti.

str. 141.: neke države dopuštaju pobačaj... Ne valja tako općenita tvrdnja. Treba navesti, koje su to države, kad ih ima više?

str. 151.: djevičansku čistoću nazivati beskrvno mučeništvo«, ako je i iz kršćanskih ustiju, nije umjesno! Razlog je na dlanu.

str. 153.: postavljeno je pitanje: »Zašto ne smijem činiti ono, što od mene tako žestoko traži nagon?«, ali nije dan odgovor. Nije dosta reći: na to pitanje daje odgovor jedino religija, nego mladom čovjeku valja dati odgovor, koji zadovoljava, a ne prepustiti ga, da on sam traži i formuliše.

str. 154.: u otsjeku spolno objašnjavanje donio je autor i uputa, koje su mirne duše mogle izostati iz knjige. jer se ne tiču omladine. nego roditelja i učitelja.

str. 167.: posljedice nečistoga grijeha. Oprezno se u toj stvari mora postupati. Svaka pretjeranost više škodi, nego koristi. Izaziva na otpor i sumnju, čim se primijeti, da nešto nije posvema dokazano. Tako na pr. tvrdnja, da »nečisti čovjek postaje beskarakterni slabić«. Učenici će se moći zbuniti na toj tvrdnji, jer mogu poznavati nekoga, tko i kraj grijeha nečistoće, nije nikakav beskarakterni slabić. Oni ne će odmah shvatiti, da se tvrdnja ima razumjeti na moralnom polju ili na polju duševne borbe. nego će je prenijeti na život i neke vanjske pojave, koje im se ne će pokrivati s iznesenom tvrdnjom.

str. 178.: istina je, da je Marxova teorija o nadvrijednosti posve neosnovana, ako se ustvrdi, da roba dobiva svoju zamjenbenu vrijednost samo od radnikova rada. Ali ako se ustvrdi, da je jedan dio zamjenbene vrijednosti od rada radnikova, je li i onda teorija posve neosnovana? Na taj prigovor se nalazim u knjizi odgovora! Mislim, direktnog odgovora, kakav treba dati daku, i onome, koji ne vidi odmah, da onda već nema posla s Marxovom teorijom.

str. 186.: opću dužnost rada ne možemo potkrijepiti riječima sv. Pavla: »tko ne radi, ne treba da jede«, jer se te riječi tiču tek konkretnog slučaja.

str. 190.: naš lovni zakon pozna redovno izdavanje u zakup, gdje je lovozakupnik vezan na oštetu, što je zvjerke učine.

str. 204.: da se može razumjeti razlika između prirodne, obećane i povjerene tajne, trebalo je navesti primjere.

Ima dosta pogrešaka, koje su nastale dijelom nepažnjom, dijelom tiskom, pa će ih u drugom izdanju valjati popraviti: Tako u Predgovoru tri: Savizky, Kathrein, katolische., Hartman (str. 15), Schleiermeier (str. 14) jenseits (str. 15), Schaftesbury (str. 17). J. Stuart Mill dolazi kao dvije osobe: Stuart i Mill («Od zastupnika socijalnog eudajmonizma valja spomenuti Komta (Comte), Stuarda, Milla i Fr. Paulsena», str. 13).

Dr. A. Živković.

A. Lojano Seraphinus O. M. Cap.: Institutiones theologiae moralis ad normam iuris canonici, quas veteri compendio a P. Gabriele de Varceno confecto, suffecit. Opus postumum cura P. Mauri a Grizzana editum. Vol. I. Theologia fundamentalis. Taurini 1934. 8°, str. VII + 492, Ex officina libraria Marietti. Lit. 20.—

Po izjavi samoga P. Serafina ima ovaj kompendij da bude na porabu u prvom redu ispovjednicima i dušobrižnicima. U tom ga je cilju i on dotjeravao, tačno se držeći crkvenih propisa i mišljenja uvaženih teologa. Naučnog jednog cilja nema ovo djelo; čitavo ide za praktičnim ciljem. A kako i sâm autor navodi, da posve kratki moralni kompendiji baš nikome nijesu ni od kakove koristi, on se držao srednjega puta, pa nastoji ponešto i objašnjavati i dokazivati, da udovolji i zahtjevu koji danas nalaze potreba moralne izobraženosti klera.

Ovaj prvi svezak obuhvata četiri dijela: de actibus, de legibus, de conscientia i de peccatis. Brižno je čitava materija podijeljena u sekcije, poglavlja i članke, pregledno složena i izrađena; tu i tamo u iznošenju pojedinih rješenja vezana uz ime kojega od modernih moralista. Nijesu zanemareni ni stari majstori. Jezik lijep, lagan i čist. Nauka solidna i rezervirano umjerena. Knjiga će u kapucinskom redu naći zahvalnih sljedbenika, a i u gdjejojem bi seminariju mogla poslužiti kao dobar udžbenik. Nije prevelika, a nije prekratka, jer po mogućnosti uzimlje u obzir sve, što amo spada. Nema, istina, traktata de ultimo fine ni de libertate arbitrii, no to očito pretpostavlja kao poznato iz filozofije, koja se zahtijeva kao priprava za teologiju.

Na str. 79. navodi autor, da su nam potpuno nepoznati uzroci, koji dovode do raznih oblika u nasljedivanju. Možda bi trebalo reći, da smo se nekom poznavanju barem nešto približili i ako ne smijemo svemu povjerovati, što nam moderne nauke pružaju.

Na str. 115. govori de actu ethice bono. Da ne bude zabune, bolje je ostati kod ustaljene terminologije, pa govoriti ovdje de actu moraliter bono.

Na str. 349. dobro primjećuje, da se systema compensationismi zapravo može prikloniti probabiliorizmu, jer polazi s istoga principa.

Za praktičnu porabu bi moglo biti nešto više primjera, iz kojih si dušobrižnik sam može povući analogan zaključak. — Oprema knjige je ukusna, po uzoru ostalih izdanja knjižare Marietti, pa se djelo i s te strane preporučuje.

A. Ž.